

ժամանակ հոգևորականներն իրանց որդիներին այլ ևս չէին հանի սեմինարիաներից և հոգևոր ձեմարաններում կրմեծանար ուսանողների քանակութիւնը և հետևապէս կրթազմանար նաև քահանայապետութեան թիւնաժողովների քանակութիւնը։ Այդպիսով սեմինարիաների զրութիւնն աւելի պատուաւոր կը դառնար։ Իսկ եթէ սեմինարական դասընթացն իջնորդի 8-9 տարուայ կուրսի և յաջող աւարտողներին իրաւունք տրուի հոգևոր ձեմարան ընդունուելու, դրանով միանգամայն առաջը կ'առնուի սեմինարիաներից գիմնադիւս վախճելուն, քահանաներն համարեա բոլորը բարձրագոյն կրթութիւն կը ստանան և սեմինարիաների հեղինակութիւնը կրթարձրանայ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԲԱՆԿԱՆՆԵՐՈՒՄ

Այս վերնագրով մի յօդուած է տպուած Церковный Вѣстникъ թերթի 41-րդ համարում, որի մէջ վառ գոյներով պատկերացրուած է սլաւոն և յոյն ազգերի դարաւոր պաշարի վերջին վայրկեանը, մի պաշար, որ մղում է քրիստոնեայ բաշկանը մահմեդական թուրքերի դէմ— կռիւ ուրիշ խօսքով բացի քաղաքական և անտեսական պատճառներից ստանում է գերազանցօրէն կրօնական բնոյթ։ Քրիստոնէութիւնը կարծես խաչակրաց արշաւանք է կազմակերպել Օսմանեան պետութեան դէմ ի պատասխան այն անլուր տանջանքների ու հարստահարութեանց, որ «պեաւորները» կրում էին մահմեդական թուրքերի ձեռքից։ Յոյն և սլաւոն աշխարհը մահմեդական բեժիմի անտանելի լծի տակ վերջապէս խաչանիչ զրոշակով գուրս եկաւ կռիւ յայտարարելու մահմեդական կիսալուսնին, կատարուեց այն ինչ որ վաղուց սպասուում էր։ Այժմ Բալկաններում խաղաղութիւն է համաշխարհային ողբերգութեան գործողութիւններից մէկը, որը ամենայն հաւանութեամբ վերջանալու է քրիստոնեաների կատարեալ յաղթութեամբ։ Պէտք է մարդ չափազանց անտարբեր լինի զէպի իւր չքաղապտը, կամ պարզամիտ և դատարկամիտ, որպէս ինքնազորի և հաւատայ թէ Տաճկաստանում քրիստոնեաները բարեկեցիկ վիճակի մէջ են։ Գնացէք քրիստոնեայ արևելք և աշխատեցէք անմիջապէս ծանօթանալ քրիստոնեաների կեանքի և տեղական պայմանների հետ և գուք միակ հնարաւոր և անկասկած եղբակցութեանը կղաք, որ մեր հաւատակիցների զրութիւնը Տաճկաստանում չափազանց ողորակի է։ Առանցէք Տաճկաստանի քրիստոնեաների հետ, նոցա կեանքի և կենցաղավարութեան մասին և գուք լաց կլինէք թուրքերի գործ դրած բռնութիւնների և կամայականութեան վերդովեցնող երևոյթների ազդեցութեան տակ, մանաւանդ կուլտուրական մեծ կենտրոններից հեռու գիւղերում և աւաններում, որտեղ չկայ մի օտար մարդ, կողմնակի մի աչք, որտեղ քրիստոնեան չի

կարող օգնութեան գիմել եւրոպական մի կոնսուլի, որտեղ չկայ ոչ մամուլ, ոչ հասարակական կարծիք: Աշխատեցէք գրաւել քրիստոնէին ձեր սրտադին անկեղծ վերաբերմունքով և նա բաց կանի ձեր առաջ մի այնպիսի ողբարգութեան անհատական կեանքի, ընտանիքի և համայնքի, որ մարդ ապշում է մի կողմից մահմեդականների վայրենութեան վրայ, միւս կողմից քրիստոնեաների հաւատի, համբերութեան և արիւթեան վրայ: Եւ այժմ շատ բնական է որ թուրքական ընտանիքի վիճակի դէմ ծառայել են լուրջարն ու սերբը, մակեդոնացին և սկիւռնդին, յոյներն ու կուցօ-վալախները նոյնիսկ ալբանացին: Ոչ միայն քրիստոնեաները, այլ և մահմեդականները: Այս ժողովուրդները հասկացան վերջապէս, որ ընդհանուր թշնամու գիմաց միմիայն միաբանութիւնը նրանց կը փրկի. բոլորն-տե թուրքական գիւանազիտութեան վաղուցուայ քաղաքականութիւնն է «divide et impera» որը հաւասարապէս կորստաբեր է բոլոր քրիստոնեաների համար. այս պատերազմը խոր կրօնական հիմք ունի, որովհետեւ թուրքերի յարաբերութիւնը քրիստոնեաների հետ առաջնորդում է իսլամի սրբազան գրքով—Կուրանով: Թուրքերը նրա համար են առում և արհամարհում քրիստոնեաներին, որովհետեւ այդպէս է հրամայում Կուրանը, որը արդարացնում է մահմեդականների քաղաքական և հասարակական բոլոր յարաբերութիւնները քրիստոնեաների հետ: Հաւատալ, թէ թուրքերը կամաւոր կերպով կապահովին քրիստոնեաների համար ազատ կուլտուրական կեանքի պայմաններ բոլորովին անկարելի է: Պատմութիւնը արդէն բաւականաչափ վկայութիւններ ունի այդ մասին: Միմիայն եւրոպական պետութիւնների և ծայրահեղ անհրաժեշտութեան ճնշման տակ համաձայնուել է թուրք կառավարութիւնը որոշ գիջումներ անել քրիստոնեաներին, բայց անմիջապէս մոռացել է իւր խօստումները, հենց որ յարմար առիթ է ունեցել և աշխատել է յետադիմական բոլոր միջոցներով պահել քրիստոնեաների նկատմամբ status quo-ն—առանց ազատութեան և իրաւունքների, առանց անձնական և ունեցուցքի, առանց լաւագոյն ապագայի համար յոյսի որ և է նշույլի: Թուրքիայում 1908 թ. նորից յայտարարուեցաւ սահմանադրութիւնը, որը հռչակուել էր արդէն մի անգամ 1876 թ. բայց այդ հանգամանքը ոչինչով չը փոխեց քրիստոնեաների ստրկական դրութիւնը: Խոստումը վաղուց իր նշանակութիւնը կորցրել է Տաճկաստանում: Եւ այդ բանը շատ լաւ հասկանալով վերջապէս Բալկանեան քրիստոնեաները, այսօր կոտի դաշտ են նետում առանց ազգի խորութեան այնպիսի ցնծագին աղաղակներով և հանդիսաւոր տրամադրութեամբ, որ կարծես տօնի են գնում: Ամբողջ սրտով ցանկանում ենք նրանց յաջողութիւն: